

Het spreken van God

Aangeboden aan de redactie van de NBV Studiebijbel, maar niet geaccepteerd

Het zal iedere bijbellezer opgevallen zijn hoe vaak je de woorden 'God zei', 'God sprak', 'De HEER zei' en 'Zo zegt de HEER' in het Oude Testament tegenkomt. In het Nieuwe Testament daarentegen wordt wat van God 'overkomt' meestal omschreven als een 'openbaring' of het 'ontvangen van een godsspraak' (vergelijk Lucas 2:26; Handelingen 10:22; Romeinen 11:4; Hebreeën 8:5; 11:7 en 12:25). In het Oude Testament is het spreken van God echter een vast onderdeel van het theologisch spraakgebruik. Maar wat moeten wij ons daar nu eigenlijk bij voorstellen? Hebben de mensen van de Bijbelse tijd God inderdaad zintuiglijk hoorbaar horen spreken?

Je zou je natuurlijk heel gemakkelijk van deze vragen af kunnen maken door het spreken van God letterlijk op te vatten, want dat staat er toch! Maar zo eenvoudig ligt het natuurlijk niet. Het is belangrijk te beseffen dat het handelen van God in de wereld niet iets is dat de Bijbelse auteurs als een objectief waarneembaar gebeuren uit de geschiedenis hebben afgelezen, maar iets dat ze in de geschiedenis hebben ingelezen. Het spreken van God is in de Bijbel geen historisch begrip, maar een theologische notie. Het enige historische ervan is het feit dat er in bepaalde gevallen sprake is van concrete, historische godservaringen. En dan nog is het spreken van God geen objectief waarneembaar gebeuren, maar een zaak van religieuze ervaring en geloof. God spreekt alleen voor wie Hem religieus ervaart en in Hem gelooft. Het is een manier van zeggen, een onder woorden brengen van de overtuiging dat God zich met de wereld bemoeit en met mensen communiceert.

Voor de Bijbelse auteurs was het spreken van God van begin tot eind een zaak van geloof. Het gaat om uitspraken van mensen die vanuit hun geloof zeggen dat God zich aan hun voorouders geopenbaard had, mensen die zeggen dat hij in hun geschiedenis gehandeld en gesproken had. Om daar uitdrukking aan te geven, maakten ze gebruik van beeldspraak, metaforen en antropomorfismen, mensvormige voorstellingen van God. Het spreken van God is daarom een antropomorfisme. God sprak bij wijze van spreken. De aan God toegeschreven uitspraken zijn niet zijn woorden in eigenlijke, maar in oneigenlijke zin. Het spreken van God is een manier van spreken over God.

Dit geldt ook voor het optreden van de profeten die namens God spreken. In principe vindt een profetische uitspraak zijn oorsprong in een religieuze ervaring, waarin de profeet zich door God aangesproken voelt. Het feit dat een profeet zijn profetie inluit met de woorden 'de Heer richtte zich tot mij' of 'dit zegt de Heer', was geen garantie dat er aan diens profetie een spreken van God ten grondslag lag. De valse profeten gebruikten dezelfde termen, terwijl hun uitspraken in feite ingegeven waren door dogmatische overwegingen, eigenbelang of puur wensdenken. Kortom, een profeet kon geen bewijs op tafel leggen dat God hem inderdaad aangesproken had. Voor zijn toehoorders was het beoordelen van Gods spreken een zaak van geloof. En dat is het ook voor ons, bijbellezers.